

בפתח הגליון

"זעקת עולם התורה" היא זעקה שאינה נשמעת בקול גדול, כמעט ואינה נשמעת כלל, אבל היא קיימת ומקיפה את כל עולם הישיבות והכוללים בימינו, זעקת רבים מבני הישיבות על כי אינם מוצאים את סיפוקם בלימוד התורה עקב צורת הלימוד המקובלת כיום, אינם נהנים מהלימוד כפי שהיה ראוי להיות, זעקת רבים מאברכי הכוללים על שלא נשאר בידם כמעט מאום מכל מה שעמלים ולומדים, על שאינם זוכרים ואינם יודעים ידיעות פשוטות ויסודיות בשי"ס, על השבועות הארוכים שהם עמלים על הסוגיות הקשות ובסופו של דבר הסוגיא לא מתבררת היטב. באנו כאן לזעוק עמם יחד את זעקת עולם התורה, את זעקת התורה עצמה על שכמעט ונשתכחה דרך הלימוד הראויה, דרך הלימוד המפוארת של כל עולם הישיבות בעבר, באנו כאן לזעוק את זעקתו של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל שזעק והתריע על כך רבות בשיחות ובמכתבים, "שבימינו לא לומדים כראוי וח"ו תשתכח תורה מ ישראל, ומי שלומד בדרך זו הוא נותן לו תעודה של עם הארץ לנצח, ומתוך זה יש הרבה משברים אצל הבחורים". על כן בעצת ובהכוונת ת"ח מרביצי התורה שליט"א אנו עומדים בסיעתא דשמיא בגליון זה ובגליונות הבאים להבהיר הדברים היטב וללבנם כראוי, כמו כן יובאו בזה דברים מגדולי ישראל זצוק"ל ויבלחט"א. ויאמר כאן ברורות, אנו נשתדל בס"ד להעלות את הענין באופן הברור ביותר ובצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, יובאו בזה עובדות מהנעשה בעולם הישיבות והכוללים, נברר מציאות הלימוד הקיימת כיום, והאם היא על דעת ראשי הישיבות, האם נהנים מהלימוד, כיצד למדו בעבר עד לפני כמה עשרות שנים, כיצד נעשים למדים, נבאר את החסרונות בדרך הלימוד שהתחדשה כיום, והמעלות בדרך הלימוד הראויה, ואנו תפילה שלא תצא תקלה מתחת ידינו ויהיו הדברים לתועלת לומדי התורה.

עולם התורה והישיבות - בעבר, ובימינו

אופן הלימוד בסדר א' בישיבות ובכוללים

ואחר הצהרים מסר שיעור נוסף למבוגרים יותר וגם בשיעור זה הספיק דף ליום).

ישיבת "מיר" - תלמידי הישיבה היו מספיקים מסכתות שלמות מלבד סדרי הלימוד של הישיבה, וכאשר הכריזו על מילגות לכל מי שיבחן בע"פ חמש מאות דף גפ"ת, נבחנו קבוצה גדולה, וכל הנבחנים גדלו לגדולי תורה. (עדות הגרמ"ש שפירא זצ"ל).

ישיבת פוניבז' - בהיווסדה למדו כמעט דף ליום בסדר א', (ובשנים הראשונות של הישיבה למדו שתי מסכתות בזמן), ואח"כ זה התמעט, ועד פטירת מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל עדיין למדו בסדר א' עמוד ליום, וכן היה מסירת השיעורים על עמוד ליום. (הרוצה להיווכח בזה יעיין בשיעורים מכת"י משנים אלו, ויברר אצל כל מי שלמד בישיבה בשנים אלו).

ישיבת גרודנא - בהיווסדה בשנת תשכ"ה הספיקו בסדר א' כעמוד ליום. (וכן היה ההספק בשיעורים ע"י הגרד"צ קרלנשטיין שליט"א).

עולם הישיבות בימינו

מבירור קצר בעולם הישיבות בימינו נמצא כי ברוב הישיבות ההספק הממוצע הוא **כדף לחודש**, וישנם שמספיקים אף פחות מכן. ונציג בזה כמה עובדות לדוגמא. בישיבה חשובה ומפורסמת התחילו דף ט' בכתובות בתחילת זמן חורף, וכעבור חמשה שבועות עדיין נמסרו השיעורים על דף ט' ע"ב, והרבה בחורים אפילו משיעור א' עדיין אחזו בדף ט' ע"א. הרי לנו שלא הספיקו בשיעורים אפילו **דף בחמשה שבועות**, והבחורים לא הספיקו אפילו **עמוד בחמשה שבועות**.

בישיבה חשובה בירושלים לאחר חודש מתחילת הזמן סיימו

בטרם נתחיל לבאר ולברר הענין לעומקו מהי דרך הלימוד הראויה, תחילה יש לברר **המציאות** כיצד למדו בעולם הישיבות בעבר וכיצד לומדים בימינו, ועל כן נציג כאן סקירה קצרה ותמציתית על אופן הלימוד בעבר החל מישיבת וולוז'ין "אם הישיבות" ועד לישיבות הק' שבימינו אנו, כיצד למדו, כמה הספיקו, ומה היה הספק השיעורים. כמובן שבמסגרת זו לא נוכל להרחיב בענין, רק נביא בקצרה כמה עובדות ונתונים ומהם יסיק כל אחד את המסקנות בעצמו.

עולם הישיבות בעבר

ישיבת וולוז'ין "אם הישיבות" - למדו בהספק של **דף ליום**, וכן מסירת השיעורים היו בסדר זה של דף ליום, ומרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל אמר שיעור בהספק זה של דף ליום. (מרן הגרא"מ שך בשם מרן הגרא"מ מלצר זצ"ל, - "היא שיחת"י עמ' קז).

ישיבת "שער התורה" גרודנא - ישיבתו של מרן הגר"ש שקופ זצוק"ל - בהיווסדה הוחלט שילמדו י"א דפים בשבוע, ששה דפים לשם בקיאות, וחמשה דפים לשם חריפות והבנה. ("תורה יבקשו מפיהו" עמ' 7). ופעם בחנוכה אחזו בדף ל', דהיינו הספק של יותר משלושה דפים בשבוע, ומרן הגר"ש שקופ זצ"ל במסיבת חנוכה העיר על כך שהיו צריכים כבר לאחוז בדף ס' דהיינו הספק של שבע דפים בשבוע. (עדות אחד מראשי הישיבות שליט"א בשם מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל. וראה בספר "תורה יבקשו מפיהו" עמ' 142, ושם מובא שפעם בתקופת חנוכה אחזו בדף נ' ומרן הגר"ש שקופ זצ"ל העיר על כך "שלא יתכן שכל כך יתעכבו אלא יש להזדרז יותר").

ישיבת ברנוביץ - למדו בהספק של דף ליום, וכן השיעורים ממרן הגר"א וסרמן זצוק"ל נמסרו בהספק זה של דף ליום. (לפני הצהרים השיעור היה נמסר לבחורים כבני שש עשרה שבע עשרה,

רבים הם הלומדים היום בדרך אחרת לגמרי מבעבר, ובסיעתא דשמיא נבאר ונסביר הדברים בהרחבה בגליונות הבאים.

סוף דבר. אופן הלימוד בימינו בישיבות ובכוללים השתנה מאד באופן קיצוני ממה שהיה נהוג בעבר, והרי זה מתדרדר מזמן לזמן.

והנה ידוע כי בימינו רבו המשברים והקשיים בקרב בני הישיבות, ורבו האירגונים למיניהם העוסקים במלאכה לסייע לבחורים אלו. אולם כל בר דעת המעורה קצת בנעשה בעולם הישיבות מבין שיסוד הכל תלוי באופן הלימוד, משום שכאשר הלימוד הוא בדרך הראויה נהנים מן הלימוד, ויש לבחור סיפוק והוא מרוצה מעצמו וממילא רוב הבעיות לא קיימות כלל. והדברים ידועים שכך היה זועק תמיד מרן הגרא"מ שך זצוק"ל שבימינו לא לומדים בדרך הראויה וח"ו בדרך זו תשתכח תורה מישראל ויגדלו עמי ארצות, והיה מוסיף שכל המשברים בימינו סיבה אחת להם והיא מחמת שלא

לומדים באופן הראוי.

על כן בס"ד נברר בתקופה הקרובה נושא זה מכל צדדיו לעומק ולרוחב, ואין מטרתנו רק ללקט מדברי גדולי ישראל בענין דרך הלימוד הראויה, אלא גם לבאר את הדברים בטוב טעם ובאופן ברור כיצד למדו בעבר וכיצד לומדים בימינו, מה הם הסיבות שבימינו לומדים בהספק מועט ובעיון רב, מדוע הדרך בימינו שגויה, ומה הם החסרונות וההשלכות מדרך הלימוד בימינו.

סוגיית "אתוהו בי תרי" בריש גיטין, הרי לנו **עמוד וחצי בחודש**. כמו כן ברשת כוללים ידועה, מאות אברכים למדו סוגיית "תקפו כהן" בבבא מציעא במשך כחדשיים. ושמענו על בחור שבמשך זמן קיץ הספיק בסדר א' דף אחד בלבד.

מסקנה - בישיבת וולוז'ין למדו דף ביום, ובימינו לומדים דף בחודש. בישיבת פוניבז' ובישיבת גרודנא לפני כמה עשורים למדו דף ביומים, בימינו לומדים דף בחודש.

עוד בחומרת המצב בימינו

ויש לדעת כי אף שלפעמים נדמה כי ההספק הוא יותר מדף לחודש אין זה אלא משום "תופעת הדילוגים" שנפוצה מאד בשנים האחרונות, ועוד נרחיב בזה בעז"ה. עוד יש לדעת כי ישנם הרבה ישיבות בימינו שלומדים גם בסדר ג' את מה שלומדים בסדר א' ועם זאת מספיקים בערך כדף לחודש. גם יש

לציין כי אמנם עיקר הדברים הנ"ל אמורים על סדר א' שמיועד ללמוד בו בעיון, אבל למעשה בשנים האחרונות גם בסדר ב' המיועד ללימוד בקיאות ישנם רבים שמספיקים רק כשני דפים לחודש.

עוד יש להוסיף כי כל הדברים הנ"ל אמורים על מיעוט ההספק הנהוג כיום בעולם הישיבות והכוללים, אבל באמת מלבד זאת השתנתה גם מאד צורת הלימוד עצמה מכפי שלמדו בעבר, עד כי

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל:

אם יש מקום שלומדים רק ה' או ו' דפים בזמן,

צריך לסגור ישיבה כזו!!!

[מחשבת מוסר ח"א עמוד קג]

★ ★ ★

מכתב מרן הגרא"מ שך זצוק"ל

בס"ד, יום ג' קדושים כ"ה ניסן תשנ"ב

לכל בני הישיבות ה' עליהם יחי'

הנה פונה אני בזה, בדבר שכבר כתבתי כמה פעמים, ולא אוכל להחריש מלעורר על זה, **על סדר הלימוד בישיבות אשר הולך ומתדרדר מיום ליום**, וכבר התרעתי על מה שלמדו במשך זמן שלם כעשרים דפים, והמצב כעת התדרדר עד כדי כך, שיש ישיבות שאין מספיקים בשיעור ללמוד במשך כל הזמן אפילו עשרה דפים, ותורה מה תהא עלי', ומה שלומדים חצי יום בקיאות, אין לזה שום ערך כי לא זוכרים זה, רק צריך להיות בקי בכל המסכת הנלמדת, ובדרך לימוד כזה אחרי כמה זמנים ידעו כמה מסכתות, וזהו עיקר העלי' בתורה, ויהי' לכל אחד מזה סיפוק, ולא יעבור עליהם משברים, כי כפי שלומדים עכשיו, הבחור הלומד כך, מרגיש עצמו אחרי כמה זמנים של לימוד, כאילו שאין לו כלום, ומפאת זה עובר עליו משבר, וכל האריכות בסברות אך למותר הוא, אם לא ח"ו ההיפך.

וסדר הנכון, ללמוד כל יום גמ' רש"י ותוס', ולעיי' בראשונים והאחרונים המפורסמים כמו הפנ"י והרעק"א וכיו"ב, ולא לעמוד על כל קטע וקטע מהגמ' ימים רבים, והעיקר לחזור אחרי כל פרק, ומה שלא הגיעו בהבנת הדברים בפעם הראשון, יתברר בפעם השני והשלישי, ולא להתאמץ לומר חידושים, כי החידושים יבואו אחרי כן מעצמם.

וחוץ מכל זה, החיוב הוא לדעת התורה כולה כל מה שאפשר, וזה בכלל מצות לימוד התורה שהיא חיובית ואין להפטר מזה. ועל זה נאמר ושננתם לבניך, שיהי' דברי תורה מחודדים בפין שאם ישאלך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, והשוכח דבר אחד ממשנתו כאילו מתחייב בנפשו.

אנא אחים יקרים, **שימו לב לכל הדברים שכתבתי**, וה' יסייע בעדכם בעלייה גדולה בתורה וביראת שמים, כי זה כל האדם.

מנאי הכותב לכבוד התורה ולומדי'

אלעזר מנחם מן שך